

ביאורים

הרמב"ם ממשיך בהשגותיו על מאמרו של רבי שמואל הלוי.

בעל המאמר, כנראה לשם ביסוס עמדתו, הביא בשם הפילוסופים שתיתכן חזרה של הגוף לנפש. לדעת הרמב"ם הוא טעה בכך שהשווה בין הפילוסופים (היווניים) לבין כת המדברים (כת פילוסופים מוסלמים, שהאמינה בתפישות בלתי גיוניות רבות), כיוון שהפילוסופים אינם מקבלים אפשרות של חזרת הנפש לגוף. עוד דבר תמוה במאמר זה הוא העדר המושג 'שכל', בהקשר של חיי הנצח. לא ברור מה מקום השכל על פי הבנתו של רבי שמואל. האם הנפש והשכל הינם דבר אחד, או לא? ואולי אפשרות אחרת לגמרי? כל זאת אינו מבואר בדברי רבי שמואל הלוי.

מוטב היה, מסכם הרמב"ם, אילו החכם הנ"ל היה מסתפק בקיבוץ הדרשות ובפירוש פסוקי התורה המורים על תחיית המתים, כי הרי הוא אינו מחדש דבר במאמרו. במאמרו, אומר הרמב"ם, לא נתייחס לדברי רבי שמואל הלוי, לא בדרך חיוב ולא בדרך שלילה. הזכרנו מאמר זה רק מפני שהוא עוסק בנושא שאנו עוסקים בו. הרמב"ם אינו רוצה חלילה להשפיל את הזולת בהראות הטעויות הרבות בדבריו. הרעיון המוסרי שנובע מדברי הרמב"ם כאן הוא שיש להתמקד בבירור הדברים לגופם, מבלי להתייחס יתר על המידה לצורך לשלול דעות אחרים. התועלת למתלמד ולקורא היא ההבנה הנכונה בתורה, והיא זו שצריכה להנחות את הכותב, ולא מחשבות על ויכוח עם בעלי מאמרים אלה או אחרים.

הרחבות

• מחלוקת לשם שמים

אָבֵל פִּנְתָּנוּ לְמִקּוֹם הַתּוֹעֵלֶת הַמְּגַעֶת לְמַתְלַמֵּד, לֹא לְמַה שִׁיתְלֶה לְהַגְדִּילֵת אִישׁ וְעִזְרָתוֹ, אוּ בְהַשְׁפִּילֵת אַחֵר וְהַקְטִינָתוֹ. כותב המהר"ם פדואה: "כי הוא מחלוקת שלא לשם שמים רק קנאה ותחרות הביאם עד הנה חשבתי אם אכתוב להם דעתי בהכרח אסכים עם אחד מהם אז יניף האחד ידו על חבירו ויאמר האח האח נצחתי ותגדל השנאה ביניהם" [סימן כט]. אדם החולק ומתווכח בתורה וכל רצונו הוא לנצח את חברו ולהראות את גדלותו לעומת חברו - אין זו מחלוקת לשם שמים.

על תפילתו של רב ספרא המוזכרת בגמרא: "יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשים שלום... בין התלמידים העוסקים בתורתך" [ברכות יז] מוסיף הרב קוק: "שהשלום האנושי הכללי תלוי בשלומם של ישראל. ובאשר תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, יהי רצון שיהיה שלום ביניהם, ויגיעו למעלת השלום להרבות שלום בישראל" [עין איה, ברכות א, ב, מא]. תלמידי חכמים החולקים זה על זה לשם שמים ולא מתוך קנאה ושנאה - הם המרבים שלום בעולם, ובהם תלויים שלומם ואושרם של כל בני האדם.

וְיִוָּתֵר נִפְלָא מְזָה הַדְּעוֹת הַנִּפְלְאוֹת הֵהֶם אֲשֶׁר זָכְרָם, וְאָמַר שֶׁהֵם דְּעוֹת הַפִּילוֹסוֹפִים בְּנַפְשׁוֹ, זאת ראייה שהיא יחשב שכל מה שיאמרוהו המדברים ° וזולתם מן הדעות הנפסדות - הם דעות הפילוסופים. והנפלא מכל מה שראינו בו, רוצה לומר במאמר ההוא, ואף על פי שקלו פלא, אמרו - שמרהו צורו - שחכמי הפילוסופים לא יאמרו בהמנעו ° שוב הנפש לגוף אחר הפרדה ממנו, אבל הוא מדרך העיון מפת האפשרו °. זהו לשונו.

וזה המאמר יורה, שהמדברים אצלו הם חכמי הפילוסופים, ושאין לו ידיעה בדרכים אשר יבחנו ° בהם הפילוסופים ההכרח והמנע והאפשר. וכן יזכר דברים שגלקחו ממאמר הגמול לאבן סינא, וחשבם מאמרים פילוסופים. וכן ראינו זה הגאון - שמרהו צורו - גזר ופסק שהפילוסופים לא התאמת אצלם השאר הנפשות °, ושהם חולקים בזה. ואני תמה מי הם אלה אשר קראם פילוסופים. וראינו פלא אחר שאין לשכל ° אצל זה הגאון זכרון, לא אדע אם הנפש והשכל בפילוסופותו דבר אחד, או הנפש תשאר והשכל יכלה, או השכל ישאר והנפש תכלה, והיא הנפש אשר אמר שהפילוסופים לא ידעוה, ושאחת מדעותם בה שהיא הדם. ואולי השכל אצלו מקרה, כמו שאמרו המדברים, אשר הם חכמי הפילוסופים אצלו. ואם פן ° הוא יכלה בלא ספק.

וְאֵלּוּ הַסֵּתֶפֶק זֶה הַגָּאוֹן בְּקִבוּץ הַדְּרָשׁוֹת הֵהֶם וְהַמְעַשְׂיוֹת וּבְפִרוּשׁ הַפְּסוּקִים הֵהֶם אֲשֶׁר הִתְבָּאָר בְּפִרוּשׁ הַהוּא שֶׁתְּחִית הַמֵּתִים נִזְכָּר בְּבֵאוֹר הַתּוֹרָה הִיא הַנְּאוּת וְהָרְאוּי לְכִיּוּצָא בּוֹ. סוף דבר כל מה שאמרו - שמרהו צורו - או רבו, כבר נאמר פיוצא בו או פחות ממנו, ואין פונתנו במאמרו זה לחלק על דבר כמה שכלל אותו המאמר ההוא, ואף לא לזכרו. ואולם זכרנו ממנו מה שזכרנו לצרף הביא אליו כמה שאנחנו בו שיתבאר למשתפל, אבל פונתנו למקום התועלת המוגעת למתלמד, לא למה שיתלה להגדלת איש ועזרתו, או בהשפלת אחר והקטנתו °. ודרכי המחלקת וההריסה מתרים למי שירצה ללכת בהם, והשם יסגר בעדנו זה הדרך וכיוצא בו:

בְּנַפְשׁוֹ - בחכמת הנפש. **הַמְּדַבְּרִים -** כת של מאמינים מוסלמים, שאמונתם אינה מתאימה לשכל, ולכן אי אפשר לכנותם פילוסופים. **בְּהַמְנַע -** שלא ייתכן. **מִפְתֵּי הָאֲפִשָׁר -** זהו דבר אפשרי שאין הכרח שכלי לקיומו. **בְּדְרָכִים אֲשֶׁר יִבְחֲנוּ -** כי לפי הגדרות הפילוסופים, תחיית המתים היא "נמנע" ובלתי אפשרית, אלא בדרך ניסית (שבה הכל אפשרי). **הַשְּׂאֵר הַנִּפְשׁוֹת -** נצחיות הנפש. **שְׂאִין לְשִׁכְל וְכוּ' -** שאינו מזכיר בדבריו את השכל אלא רק את המושג נפש. **וְאִם פִּן -** שהשכל הוא מקרי באדם.

